

ВІДГУК

офіційного опонента Сотської Галини Іванівни на дисертацію Бобир Ольги Ігорівни «Формування художньо-естетичного світобачення майбутніх художників у процесі фахової підготовки», представлену на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта / Педагогіка зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок з відповідними планами галузей наук

У сучасних умовах модернізації системи професійної освіти підготовка майбутніх художників, здатних усвідомлювати особистісну і суспільну значущість професійної діяльності, повноцінно орієнтуватися у сучасному художньо-культурному просторі є об'єктивною соціальною потребою суспільства. Це вимагає підвищення вимог до освітнього процесу, стимулює до активних пошуків інноваційних підходів до підготовки художника, які сприятимуть формуванню професійних, висококультурних, творчих митців.

Відповідно соціальною місією закладів вищої освіти має стати не лише фахова підготовка майбутніх художників, а й формування їхнього цілісного професійного художньо-естетичного світобачення, що є підґрунтям творчої індивідуальності, культурно-мистецьких позицій та професійних орієнтирів.

Посилює актуальність теми і низка виявлених авторкою суперечностей.

Отже, з огляду на потребу розв'язання суперечностей, а також на актуальність теми дисертаційної роботи О.І. Бобир «Формування художньо-естетичного світобачення майбутніх художників у процесі фахової підготовки», поданої на рецензування, сумнівів не викликає.

Свідченням фундаментальності роботи є її зв'язок з основними напрямками наукових тем кафедри інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної роботи ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»: «Модернізація професійно-педагогічної освіти в Україні в умовах інтеграції до світового освітнього простору» (державний реєстраційний номер 0112U002287) і «Теоретичні та методичні засади моделювання компетентнісної професійної освіти у контексті євроінтеграції» (державний реєстраційний номер 0717U004331). Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» (протокол № 3 від 30.05.2019 р.).

Нові факти, одержані здобувачем

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше* у вітчизняній педагогічній науці комплексно досліджено проблему формування художньо-естетичного світобачення майбутніх художників у процесі фахової підготовки; науково обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено педагогічні умови формування художньо-естетичного світобачення майбутніх художників у процесі фахової підготовки (створення комфортного художньо-творчого середовища в освітньому процесі закладу вищої освіти; інтеракція змісту фахових дисциплін з предметами соціально-гуманітарного циклу, спрямована на формування компонентів художньо-естетичного світобачення

художників; залучення студентів до позанавчальної художньо-творчої діяльності шляхом активізації внутрішньої мотивації зовнішнім стимулюванням; забезпечення єдності теорії та практики у вирішенні художніх завдань через вивчення природи в умовах пленеру); розроблено механізм реалізації зазначених педагогічних умов та його концептуальний блок (принципи, підходи, концептуальні положення); *уточнено й конкретизовано* понятійно-категоріальний апарат дослідження («формування», «професійне світобачення», «художньо-естетичне світобачення художника», «педагогічні умови формування художньо-естетичного світобачення майбутніх художників»); компонентно-структурний склад феномена «художньо-естетичне світобачення майбутніх художників» (мотиваційно-ціннісний, професійно-когнітивний, емоційно-образний, рефлексивний, діяльнісний); критеріальну базу визначення рівнів сформованості художньо-естетичного світобачення майбутніх художників, яка логічно співвідноситься з її компонентами; *удосконалено* форми організації освітнього процесу та технології навчання, які спрямовані на формування мотиваційно-ціннісного, професійно-когнітивного, емоційно-образного, рефлексивного та діяльнісного компонентів художньо-естетичного світобачення майбутніх художників; *розроблено та графічно візуалізовано*: структуру теоретичних засад формування художньо-естетичного світобачення майбутніх художників, яка складається з восьми інформаційних блоків; структуру формування художньо-естетичного світобачення; особливості формування світобачення у студентів-художників; систему освітніх компонентів, які забезпечують формування ХЕС; механізм реалізації педагогічних умов формування художньо-естетичного світобачення студентів-художників та його концептуальний блок.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз змісту дисертації та публікацій Бобир О.І є підставою для висновку про наукову обґрунтованість й достовірність викладених автором результатів. Викладений у вступі науковий апарат дослідження дає можливість цілісно уявити авторське бачення розв'язання досліджуваної проблеми, його алгоритм, методи інтерпретації одержаних результатів. Ретельно вивчена дисертанткою джерельна база (351 найменувань, з яких 19 – іноземні) уможливила поглиблене дослідження з проблеми формування художньо-естетичного світобачення майбутніх художників у процесі фахової підготовки. Вирішенню завдань наукового пошуку сприяло коректне використання системи науково-педагогічних (теоретичних, емпіричних) й статистичних методів, що забезпечило вірогідність отриманих результатів та засвідчило ефективність наукової траєкторії дослідження.

Логіка викладу теоретичного та експериментально-дослідного матеріалу відповідає темі дослідження, його об'єкту, предмету, меті, гіпотезі, що дозволило на належному рівні висвітлити перебіг дослідно-експериментальної роботи. Зміст роботи та аналіз основних положень дисертації підтверджує досягнення мети і вирішення завдань дослідження.

Дисертація виконана на високому науковому рівні. Зміст анотації відображає зміст дисертації та висвітлює суттєві її аспекти, основні положення та висновки. Рівень апробації результатів дослідження є достатнім і підтверджується участю дисертантки у міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Значення для науки і практики одержаних автором результатів

Наукові здобутки Бобир О.І. складають теоретичну і методичну базу для подальших досліджень проблем з теорії та практики професійної освіти.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у розробленні та впровадженні педагогічних умов формування художньо-естетичного світобачення майбутніх художників у процес фахової підготовки; модифікації та коригуванні змісту навчальних дисциплін «Академічний живопис», «Декоративно-прикладне мистецтво», «Композиція», «Основи кольорознавства», «Історія мистецтв», «Історія сучасного українського мистецтва», «Філософія»; розробленні та впровадженні в освітній процес спеціальних курсів («Архетип тем в образотворчому мистецтві», «Техніка та технологія художніх матеріалів», «Психологія творчості художників»); створенні банку різних навчальних завдань, спрямованих на формування професійного художньо-естетичного світобачення майбутніх художників; розробці діагностичного апарату дослідження для визначення рівнів сформованості компонентів художньо-естетичного світобачення студентів-художників.

Результати дослідження впроваджено в освітньо-виховний процес ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» (довідка № 42/1 від 05.02.2021 р.), Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (довідка № 88-552-12 від 29.01.2021 р.), Запорізького національного університету (довідка № 173/010113 від 02.02.2021 р.), Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (довідка № 11/21 від 24.03.2021 р.), Криворізького державного педагогічного університету (довідка № 09/1-488/3 від 02.12.2020 р.), Херсонського державного університету (довідка № 01-29/1786 від 24.11.2020 р.).

Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечуються логічною структурою роботи. Дисертація складається з анотації, вступу, переліку умовних скорочень, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків та списку використаних джерел.

Чіткість, логіка і послідовність викладу тексту праці відповідає вирішенню поставлених завдань.

У першому розділі «*Теоретичні засади формування художньо-естетичного світобачення майбутніх художників у процесі фахової підготовки*» на основі цілісного аналізу сучасної освітньої практики, філософської, психолого-педагогічної, мистецтвознавчої літератури дисертантка конкретизувала сутність терміносполуки «художньо-естетичне світобачення художника» як сукупності уявлень художника про навколишню дійсність, що віддзеркалюють художні та естетичні цінності особистості митця, формуються на засадах знань, вмінь та

навичок, мотивуються бажанням змінити світ та реалізуються у мистецьких продуктах, які впливають на світобачення глядача.

Здійснена науково-пошукова робота дозволила Бобир О.І. визначити структурні компоненти художньо-естетичного світобачення майбутніх художників (мотиваційно-ціннісний (світовідношення); професійно-когнітивний (світорозуміння); емоційно-образний (світосприйняття); рефлексивний (самоаналіз та самоусвідомлення); діяльнісний (світоперетворення) та логічно представити їх змістове наповнення.

Переконливою є презентована авторкою компонентно-критеріальна та рівнева характеристика сформованості художньо-естетичного світобачення майбутніх художників у процесі фахової підготовки.

У другому розділі *«Обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов формування художньо-естетичного світобачення майбутніх художників у процесі фахової підготовки»* на основі здійсненого теоретичного аналізу дисертанткою правомірно уточнено і конкретизовано сутність терміносполуки «педагогічні умови формування художньо-естетичного світобачення майбутніх художників», до яких віднесено: створення комфортного художньо-творчого середовища в освітньому процесі закладу вищої освіти; інтеракція змісту фахових дисциплін з предметами соціально-гуманітарного циклу, спрямована на формування компонентів художньо-естетичного світобачення художників; залучення студентів до позанавчальної художньо-творчої діяльності шляхом активізації внутрішньої мотивації зовнішнім стимулюванням; забезпечення єдності теорії та практики у вирішенні художніх завдань через вивчення природи в умовах пленеру та механізми їх реалізації у процесі їх фахової підготовки.

На схвалення заслуговує розроблений механізм одночасної та паралельної реалізації педагогічних умов формування художньо-естетичного світобачення майбутніх художників у процесі фахової підготовки (рис. 2.4., стор. 141), який ґрунтується на концептуальних положеннях, загальнодидактичних та специфічних принципах і методологічних підходах.

Ефективність проведеного дослідження підтверджується цілісністю, поетапністю проведення дослідно-експериментальної роботи.

Аналіз результатів дозволяє простежити динаміку якісно-кількісних змін у сформованості структурних компонентів художньо-естетичного світобачення майбутніх художників. Представлені в дисертації результати формувального етапу експерименту доводять об'єктивність засадничих теоретичних положень визначених педагогічних умов формування художньо-естетичного світобачення майбутніх художників у процесі фахової підготовки та їх ефективність.

Здобутки дисертаційної роботи акумулюються у висновках, обґрунтованість яких не викликає сумнівів з огляду на змістовність здійсненої наукової розвідки, що характеризується як науковою значущістю, так і практичною корисністю.

Представлені у роботі додатки унаочнюють змістове її наповнення, суттєво розширюють уявлення про здійснену роботу, її завершеність, а отже є доцільними.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях

Результати дослідження висвітлено у 17 публікаціях, з-поміж яких: 5 статей у провідних наукових фахових виданнях України, внесених до міжнародних наукометричних баз, 3 статті в зарубіжних виданнях (у тому числі в журналі, який індексовано в наукометричній базі Scopus), 1 стаття і 8 тез доповідей у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських конференцій.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення здобутих дисертанткою результатів, вважаємо за необхідне висловити окремі міркування, що виникли в процесі рецензування дисертації та вимагають окремих уточнень і пояснень.

1. У вступі дисертації заявлені досить змістовні суперечності, які виявлено під час формування художньо-естетичного світобачення майбутніх художників. Однак, потребує пояснення, чи вдалося, все ж таки, автору розв'язати їх у процесі дослідно-експериментальної роботи та яким чином.

2. Дисертація значно виграла б, якщо авторка у процесі історико-мистецтвознавчого аналізу проблеми з'ясувала, чи змінювалося художньо-естетичне світобачення художників у різні історичні періоди.

3. У роботі ґрунтовно проаналізовані наукові розвідки, в яких розглядаються поняття: свідомість, світогляд, світоглядна культура, світоглядна спрямованість тощо. Однак, одним із базових понять дослідження визначено «світобачення». Уважаємо, що такі позиції автора потребують пояснення.

4. У підрозділі 2.1 дисертантка подає досить продумані та обґрунтовані специфічні принципи навчання, зокрема: взаємозв'язок теорії та практики, співтворчість викладача-художника та здобувача, індивідуалізація в художній діяльності, домінантність практичної діяльності та принцип художньої рефлексивності. Водночас, указуючи на загальнодидактичні принципи, автор не називає їх та не дає пояснення, що вони дають при підготовці зазначених фахівців.

5. Робота значно виграла, якщо б автор описала не тільки кількісні результати контрольного етапу експерименту, а й докладніше зупинилася на обговоренні причин таких позитивних зрушень. Зокрема, більшу увагу приділила тому, які відбулися якісні зміни.

6. Уважаємо, що підрозділ 2.3 «Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи» переобтяжений табличними даними та рисунками (містить 40 таблиць та 16 рисунків). Для полегшення сприйняття інформації варто було у цьому підрозділі представити лише узагальнюючі таблиці, а допоміжні подати у додатках. Разом з тим, доцільно було б зробити діаграму, яка ілюструє загальні кількісні зміни у рівнях сформованості художньо-естетичного світобачення студентів-художників на початку та в кінці експерименту.

Висловлені зауваження і побажання мають рекомендаційний характер і є приводом для наукової дискусії. Загалом вони не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи Бобир Ольги Ігорівни «Формування художньо-естетичного світобачення майбутніх художників у процесі фахової підготовки».

Висновок

Аналіз дисертації, анотацій та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження Бобир Ольги Ігорівни «Формування художньо-естетичного світобачення майбутніх художників у процесі фахової підготовки» за науковим рівнем і новизною поставлених завдань, обґрунтованістю основних положень, практичним значенням отриманих результатів відповідає кваліфікаційним вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. (зарєстровано в Міністерстві юстиції України від 03 лютого 2017 р. за № 155/30023) та пп. 9–18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167, а її авторка Бобир Ольга Ігорівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта / Педагогіка зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
заступник директора з
науково-експериментальної роботи
Інституту педагогічної освіти і
освіти дорослих імені Івана Зязюна
НАПН України

Г.І.Сотська

Власний підпис: *Г.І.Сотська*
СТВЕРДЖУЮ:
Завідувач відділу кадрів
Інститут педагогічної освіти і
освіти дорослих імені
Івана Зязюна НАПН України
Г.І.Сотська